

Anmälan för tillsyn enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen)

Överklagandenämndens beslut

Överklagandenämnden för etikprövning anmäler med stöd av 35 § tredje stycket etikprövningslagen ärendet till Åklagarmyndigheten.

Bakgrund

Överklagandenämnden mottog den 17 mars 2021 en anmälan om tillsyn av forskningsstudien "Swedish rape offenders - a latent class analysis" med ansvarig forskare [REDACTED]. Studien har publicerats som en vetenskaplig artikel i tidskriften Forensic Sciences, 2021 feb 22, 1. I anmälan påstås i huvudsak att det etikprövningstillstånd som hänvisas till i artikeln inte omfattas av de uppgifter som redovisas i den aktuella studien.

Den 20 april 2021 inkom ytterligare en anmälan avseende samma studie, via Lunds universitet. Även i denna anmälan ifrågasätts om tillståndet omfattar den aktuella artikeln.

Av den ursprungliga ansökan om etikprövning framgår att studien "Ärftlighet, familjefaktorer, boendemiljö och cancer; 1958-2016" avser att belysa hur sociala faktorer såsom inkomst, utbildning och bostadsområdets sociala struktur påverkar risken för att insjukna i allvarliga sjukdomar, bl.a. cancer, hjärtsjukdomar, psykisk ohälsa och missbruk samt hur denna risk samspelar med arbete, uppväxtmiljö och annan samsjuklighet. I efterföljande godkända ändringsansökningar har studien även kommit att omfatta bl.a. personuppgifter om rättskemisk screening 1996–2018 för oklara dödsfall och suicid samt drogrelaterade dödsfall samt uppgifter från diverse kvalitetsregister.

I ifrågavarande artikel analyseras bl.a. invandrades roll i våldtäktsstatistik.

Överklagandenämnden har gett [REDACTED] tillfälle att yttra sig över huruvida ifrågavarande artikel täcks av godkända etikprövningstillstånd m.m.

Av svar från [REDACTED] framkommer i huvudsak att hon anser att studien omfattas av det ursprungliga tillståndet från 2012 samt efterföljande ändringsansökningar. Forskningen som ansökan avser handlar inte enbart om cancer utan om ett betydligt bredare fokus, bl.a. födelseland och kriminalitet.

Överklagandenämnden har gett Lunds universitet, såsom forskningshuvudman för studien, tillfälle till yttrande. Universitetet har avstått från yttrande.

Gällande rätt

Syftet med etikprövningslagen är att skydda den enskilda människan och respekten för människovärdet vid forskning. Överklagandenämnden för etikprövning har ansvar för tillsyn över att lagen efterlevs (34 §). Nämnden är skyldig att göra en åtalsanmälan om det finns skäligen misstanke om straffbelagd överträdelse av etikprövningslagen (35 § tredje stycket).

I 2 § definieras forskning som ett vetenskapligt experimentellt eller teoretiskt arbete eller vetenskapliga studier genom observation, om arbetet eller studierna görs för att hämta in ny kunskap, och utvecklingsarbete på vetenskaplig grund. Enligt 3 § tillämpas etikprövningslagen på forskning som innefattar behandling av 1. personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter), eller 2. personuppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden. Lag (2018:1999).

Enligt 6 § första stycket får sådan forskning utföras bara om den har godkänts vid en etikprövning. Enligt andra stycket ska en forskningshuvudman vidta åtgärder för att förebygga att forskning i den egna verksamheten utförs i strid med första stycket eller i strid med ett villkor som har meddelats med stöd av första stycket.

Skäl för beslutet

Överklagandenämnden konstaterar att studien "Ärftlighet, familjefaktorer, boendemiljö och cancer; 1958–2016" har beviljats etikprövningstillstånd, ursprungligen 2012 och därefter i ett antal ändringsansökningar, för att belysa det som titeln vittnar om. Forskarna har således fått tillgång till olika register med känsliga personuppgifter enligt 9.1. EU:s dataskyddsförordning. De tillstånd som har utfärdats av Etikprövningsmyndigheten har medgett hantering av känsliga personuppgifter i enlighet med det som forskarna har beskrivit i de olika ansökningarna. Tillstånden har dock inte inneburit att forskarna getts tillåtelse att fritt använda uppgifterna.

De uppgifter som presenteras i artikeln "Swedish rape offenders – a latent class analysis" handlar i allt väsentligt om invandrades roll i den svenska våldtäktsstatistiken, således om känsliga personuppgifter. Inte i någon av de ansökningar som föregått de olika etikprövningstillstånden har forskarna presenterat att man avser att studera detta förhållande. Även om forskarna getts tillgång till uppgifter som gett dem den kunskap som presenteras i artikeln så har de därför inte getts tillstånd att använda dessa uppgifter.

Mot bakgrund av detta finner Överklagandenämnden att forskning har bedrivits utan erforderligt etikprövningstillstånd. Överklagandenämnden har därför enligt 35 § tredje stycket etikprövningslagen en skyldighet att anmäla ärendet till åtal.

Överklagandenämndens beslut får enligt 37 § etikprövningslagen inte överklagas.

Detta beslut har fattats av Ann-Christine Lindeblad, Yvonne Lundberg Giwercman, Kjell Asplund, Anna Sarkadi, Ann Wennerberg, Bengt Gustafsson och Lena Näslund. Vid den slutliga handläggningen har dessutom ersättarna Carina Gunnarsson, Gert Helgesson, Christina Eintrei, Ingemar Engström, Johan Fritzell, Bimbi Ollberg och Birgitta Hübinette samt kanslichefen Jörgen Svidén, administrativa

sekreteraren Katarina Gate Lundgren och juristerna Amelie Metz och Johanna Sjöcrona (föredragande) deltagit.

På Överklagandenämndens vägnar

Ann-Christine Lindeblad
Ordförande